

*Хуторянський Олександр Васильович,*  
заступник директора навчально-наукового  
інституту № 1 Національної академії  
внутрішніх справ, кандидат юридичних  
наук

### ЗНАЧЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ, МОВНОЇ ТА МОВЛЕННСВОЇ КОМПЕТЕНЦІЙ ДЛЯ ПРАВНИКА

Право є владним регулятором відносин людей, наділених волею і свідомістю, воно впливає на суспільні відносини в цілому. Його регулювальна функція визначає не тільки поведінку людей, але і призначення мови, оскільки правові норми не можуть існувати інакше, як в певних мовних формах, «право потребує мови» [1].

Вирішуючи присвятити себе юриспруденції, потрібно перш за все усвідомлювати, що «юристи» - це не одна професія, це ціла низка дуже різних професій, кожна з яких має свою специфіку. Професії поліцейського, представника органів правопорядку, нотаріусів, суддів і прокурорів, хоча і є юридичними, але настільки специфічними, що про них можна написати по окремому розділу. Навіть робота корпоративного юриста всередині компанії, так званого *in-house lawyer*, та робота юриста з юридичної фірми є досить різною, як і робота патрульного та слідчого.

Роботу юристів дуже часто зображують у двох екстремумах: або юристів зображають як людей, які працюють лише з паперами та законами, або ж їх показують у пошуках доказів, допитах свідків у суді та пафосних промовах, після виголошення яких, усі розуміють правоту позиції промовця. Але правда про роботу юриста знаходиться десь посередині. Незалежно від того, яку галузь права ви обираєте, чи ви будете спеціалістом у вирішенні судових спорів чи займатись

виключно консультаційною роботою, вам доведеться працювати з документами і спілкуватися з людьми.

Отже, мовна компетенція - ключ до життєвого успіху. А низька мовленнєва культура - це те, чого слід соромитися. І хоча в навчальних закладах вивчають найрізноманітніші курси, що розвивають цю компетенцію - з української мови та культури мовлення, з риторики, ефективної комунікації тощо, багато здобувачів вищої освіти недооцінюють практичну значущість відповідних знань, надаючи перевагу вивченню фахових курсів, у результаті чого українське суспільство отримує юристів, поліцейських у тому числі, з низьким рівнем мовленнєвої культури.

Вбачається доречним і на часі привернути увагу як освітян, так і тих, хто навчається, до надзвичайно великого значення мовної та мовленнєвої підготовки, яка неможлива без широкого кругозору і певних моральних цінностей.

Лінгвістичні аспекти юридичної освіти, мовна та комунікативна компетентність як зокрема поліцейських, так і загалом юристів і правосвідомість тісно пов'язані. Адже законність, культура, цінності - слова, які повинні бути в активному словнику правників, представників органів правопорядку і мати відображення в практичній їх діяльності, саме це вони і покликані захищати та відстоювати в нашій країні.

Багато юристів, як і працівники органів виконавчої, представницької та муніципальної влади, дуже часто у своїй роботі, якій властивий публічний характер, мають справу зі спілкуванням з населенням, виступами в засобах масової інформації, коли необхідно налагоджувати контакт з аудиторією, невимушено спілкуватися, дотримуючись при цьому орфоепічних, комунікативних та етичних норм, риторичних законів. На жаль, не всі і далеко не завжди виявляються на висоті. Юристи впливають на суспільство, фактично багато в чому формуючи громадську думку. Вони впливають на один з найважливіших складників суспільної свідомості - національну мовну культуру. Від рівня мовної компетентності і культури цих працівників залежить і загальний рівень мовної культури суспільства.

Проблема комунікативної, мовної та мовленнєвої компетенцій активно розглядається у працях Виготського Л.В., Леонтьєва О.О., Щерби Л.В, Пономаріва О.Д., Ющука І.П. та багатьох інших. Артикуці Н.В., Прадід Ю.Ф., Юрчук О.Ф. та ін. приділяють значну увагу формуванню та розвитку названих компетенцій для правників, а отже і поліцейських.

Представники юридичних спеціальностей повинні професійно і стилістично грамотно формулювати свої погляди, позицію, правові приписи. У діловому усному мовленні вони мають демонструвати важливі риторичні і комунікативні вміння: необхідно, щоб їх мова була доступною, зрозумілою, позбавленою зарозумілості, самозамилування, щоб їм були притаманні витримка і терпіння. Саме цьому потрібно систематично вчитися тим, хто пов'язав своє життя з правом, з безпосередньою роботою з людьми.

Як бачимо, вимоги до комунікативних умінь юристів ставляться високі, тому важливо не знижувати вимог, пов'язаних з професійною діяльністю, а всіляко розширювати в освітньому процесі всі види навчальної діяльності: навчально-правові практики, науково-дослідницьку роботу, ділові та рольові ігри, інсценування судових засідань, роботу в юридичних клініках, тренінги, будь-які види творчої професійно орієнтованої самостійної роботи. Можна погодитися з думкою професора Левітана К.М., про те, що з метою розвитку ключових компетенцій і професійно важливих якостей особистості сучасного юриста вузівським викладачам було б логічно змістити акцент з традиційних лекцій і семінарів, практичних занять на інтерактивний особистісно-діяльнісний підхід, який передбачає тренінги особистісно-професійного зростання і різноманітні активні методи навчання. Важливо продовжувати навчання і вже дорослих, людей, що професійно склалися, оскільки вимоги до їх комунікативної компетенції з часом тільки зростають. На курсах підвищення кваліфікації одним з ефективних методів навчання можна вважати тренінги. Вважається, що тренінг - це форма спеціально організованого спілкування, у ході якого вирішуються питання розвитку особистості, формування комунікативних навичок, надання психологічної допомоги та підтримки, зняття стереотипів поведінки і психологічних бар'єрів, що заважають спілкуванню.

Саме інтерактивні методи, особливо з творчою спрямованістю, що спираються на досвід самих здобувачів, надають сенс навчання, мотивують всіх учасників освітнього процесу.

Необхідно відзначити, що взаємозв'язок культури мови і загальної юридичної підготовки - очевидний. Для молодшої людини, майбутнього юриста, поліцейського вдосконалення мовних умінь, публічне визнання успіхів (наприклад, виступи на конференціях, перемоги в конкурсах, олімпіадах) можуть з'явитися стимулом для самоосвіти, подальшого інтелектуального зростання в майбутньому.

Ще раз підкреслимо, що професійна компетентність юристів обов'язково пов'язана з комунікативною компетентністю, яка включає в себе знання про мовні засоби і ситуаціях спілкування, володіння комплексом мовленнєвих умінь, що дозволяють юристу домогтися результативності в спілкуванні і взаємодії, правильно будувати і розуміти різні тексти, адекватно використовувати мовні і мовленнєві засоби стосовно конкретних умов і завдань спілкування. Під комунікативною компетентністю розуміється сукупність знань в області комунікативних дисциплін (педагогіка, психологія, конфліктологія, логіка, етика, українська й іноземні мови, риторика, культура мовлення та ін.); комунікативні та організаторські здібності; емпатія; самоконтроль; культура вербального і невербального взаємодії [2].

Тому варто кожному майбутньому працівникові юрисдикційної сфери і тому, хто має значний досвід роботи правником, прагнути до оволодіння комунікативною, мовною та мовленнєвою компетенціями, адже тільки в цьому випадку буде відбуватися зростання авторитету і довіри українців до державної влади, до юридичної спільноти, до органів правопорядку, до поліцейських. У цілому, це підвищить рівень правосвідомості в суспільстві, сприятиме вихованню законслухняності громадян.

Отже, для ефективного вивчення юриспруденції та подальшої практичної роботи у цій сфері необхідно чітко усвідомити, що саме за наявності високого рівня мовленнєвої культури, поряд з фаховими знаннями, можливо дійсно досягти

належних результатів у своїй професійній діяльності, стати гідним представником свого народу, України.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Герард-Рене де Гроته. Язык и право / Гепард-Рене де Гроте. - М. : Юрид. л-ра, 2002. - № 7. - С. 145.
2. Левитан К.М. О содержании понятия «коммуникативная компетентность». Перевод и межкультурная коммуникация / К.М. Левитан. - Екатеринбург : АБМ, 2009. - Вып. 2. - С. 89-9.